

ВСТУПНЕ СЛОВО

Розбудова правової держави та громадянського суспільства в Україні зумовлює відповідну трансформацію соціально-економічних відносин. У свою чергу, це обумовлює потребу у формуванні теоретичних основ нового розуміння правових явищ у людиноцентричному вимірі. Важливим зрушенням у цьому напрямі є розуміння права не як чогось зовнішнього відносно людини, а як частини її життя. Сутність уявлень про правовий світ і роль у ньому людини становить сутність поняття «правовий світогляд».

Для кожної епохи розвитку людства притаманний свій правовий світогляд. Нині докорінне переосмислення світоглядно-методологічних основ є вкрай важливим для подолання тих негативних і кризових явищ, які мають місце у суспільстві і державі.

Слід, проте, зазначити, що дослідження феномену правового світогляду здебільшого не є достатніми. У зв'язку з цим заслуговують на увагу теоретиків питання співвідношення правового світогляду з іншими близькими феноменами — правовою свідомістю, правовим менталітетом, правовим мисленням, правовою культурою тощо. Йдеться фактично про потребу розробки нової правової ідеології, заснованої на європейських і загальносвітових ідеалах.

Право як явище соціальної дійсності об'єктивно базується на відповідних світоглядних засадах, за допомогою яких забезпечуються права і свободи людини, її честь і гідність, справедливість та рівність, формуються нові демократичні стандарти у суспільстві. Вони передбачають повагу до законів, традицій, звичаїв, а також нетерпимість до будь-яких порушень законності та правопорядку. Адже при деструктивному правовому світогляді виникає «хвороблива» правосвідомість, а отже, страждає правозастосовна практика, зокрема, щодо забезпечення прав і свобод людини.

Правовий світогляд є важливим феноменом, який суттєво впливає на навколишню соціально-правову реальність. Він є особливою формою правопорядку, що сприяє освоєнню людиною навколишньої соціально-правової дійсності відповідно до цінностей права, основними з яких є свобода, рівність, справедливість, гуманізм.

Таким чином, природа права пов'язана з природою людини. Людина як суб'єкт права самовизначається та утверджується у світі. Право демонструє свою цінність не завдяки відстороненню від будь-яких політичних, економічних, конфесійних, расових, національних інтересів, а завдяки тому, що забезпечує узгодження і задоволення цих інтересів.

Інтереси обумовлюють характер права і його ефективність у процесі реалізації. Правовий світогляд є певною формою правосвідомості суспільства та особи. Але не слід забувати, що поведінка людини регулюється не тільки правом, а й нормами моралі. Ці норми також справляють відповідний вплив на правовий світогляд. Останній є багатогранним явищем, яке підлягає більш глибокому і різнобічному науковому дослідженню.

*Ю. С. Шемшученко,
директор Інституту держави і права
ім. В. М. Корецького НАН України,
академік НАН України*